

PISTA O‘SIMLIGI ZAXIRALARI VA ULARNI KO‘PAYTIRISH CHORA TADBIRLARI

Jo‘rayeva Vazira Tuychiyevna

O‘rmonchilik, dorivor o‘simliklar va manzarali bog‘dorchilik kafedrasida asisenti

Mamanazarova Marjona Rustam qizi

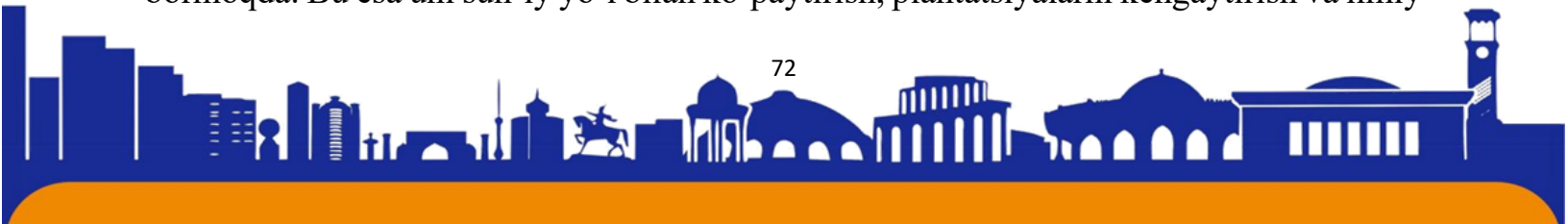
Dorivor o‘simliklar yetishtirish va qayta ishlash ta‘lim yo‘nalishi 4-bosqich talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada pista o‘simligining tabiiy zaxiralari, ularning hozirgi holati hamda kamayib borish sabablari yoritilgan. Shuningdek, pista plantatsiyalarini kengaytirish, ekin maydonlarini to‘g‘ri tanlash, agrotexnik tadbirlarni takomillashtirish va seleksiya ishlarini rivojlantirish orqali pista zaxiralarini ko‘paytirish yo‘llari tahlil qilinadi. Maqolada pista o‘simligining iqtisodiy va ekologik ahamiyati alohida ta‘kidlanib, uni saqlab qolish va ko‘paytirishga doir ilmiy-amaliy tavsiyalar berilgan.

Kalit so‘zlar: pista o‘simligi, tabiiy zaxiralar, ko‘paytirish chora-tadbirlari, ekologik muvozanat, agrotexnik tadbirlar, ekin maydonlari, iqlim sharoiti, hosildorlikni oshirish, seleksion ishlar, ekologik ahamiyat, iqtisodiy foyda, barqaror qishloq xo‘jaligi.

Kirish.

Bugungi kunda dunyo miqyosida ekologik muvozanatni saqlash, tabiiy boyliklardan oqilona foydalanish va ularni asrab-avaylash masalalari dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. O‘simlik dunyosi, xususan, dorivor va texnik ahamiyatga ega bo‘lgan madaniy o‘simliklar orasida pista (*Pistacia vera*) o‘simligi alohida o‘rin tutadi. Pista o‘zining yuqori oziqaviy va davolovchi xususiyatlari, iqtisodiy foydasi hamda eksport salohiyati bilan qishloq xo‘jaligining istiqbolli yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. O‘zbekiston hududida pista asosan tog‘ oldi va tog‘ yonbag‘irlarida, quruq iqlimli hududlarda tabiiy holda o‘sadi. Biroq keyingi yillarda antropogen omillar, noto‘g‘ri foydalanish, iqlim o‘zgarishlari va boshqa salbiy holatlar sababli pista zaxiralari kamayib bormoqda. Bu esa uni sun‘iy yo‘l bilan ko‘paytirish, plantatsiyalarni kengaytirish va ilmiy

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2024 SJIF 2024 = 5.073/Volume-3, Issue-6

asoslangan agrotexnik tadbirlarni amalga oshirishni talab etadi. Mazkur maqolada pista oʻsimligining tabiiy zaxiralari, ularning hozirgi holati, kamayish sabablari va bu jarayonni oldini olishga qaratilgan chora-tadbirlar haqida soʻz yuritiladi. Shuningdek, pista yetishtirishda zamonaviy yondashuvlar, seleksiya ishlari, agrotexnika vositalaridan samarali foydalanish va barqaror qishloq xoʻjaligini rivojlantirishdagi oʻrni tahlil qilinadi.

Asosiy qism.

Pista oʻsimligi — quruq va issiq iqlim sharoitlariga moslashgan, uzoq umr koʻruvchi, mevasi yuqori qiymatga ega boʻlgan madaniy oʻsimliklardan biridir. U asosan Oʻzbekistonning togʻoldi va togʻ yonbagʻirlarida, Surxondaryo, Qashqadaryo, Samarqand, Jizzax va Navoiy viloyatlarida uchraydi. Pista nafaqat oziq-ovqat sanoatida, balki farmatsevtika va kosmetika sohalarida ham keng qoʻllaniladi. Pista zaxiralarining holati va muammolari. Soʻnggi yillarda pista oʻsimligining tabiiy zaxiralari sezilarli darajada kamaymoqda. Bunga sabab sifatida quyidagi omillarni koʻrsatish mumkin: Yerni notoʻgʻri ishlatish va oʻrmonlarning kesilishi; Iqlim oʻzgarishlari, qurgʻoqchilik va yer eroziyasi; Pista plantatsiyalarining yetarlicha parvarish qilinmasligi;

Tabiiy oʻsuvchi pista maydonlarining himoyasizligi va antropogen taʼsir. Bu holatni bartaraf etish uchun ilmiy yondashuvlarga asoslangan chora-tadbirlar zarur.

Pista zaxiralarini koʻpaytirish chora-tadbirlari. Pista zaxiralarini koʻpaytirish va tiklash uchun quyidagi yoʻnalishlarda ish olib borilishi lozim:

1. Sunʼiy plantatsiyalar tashkil etish:

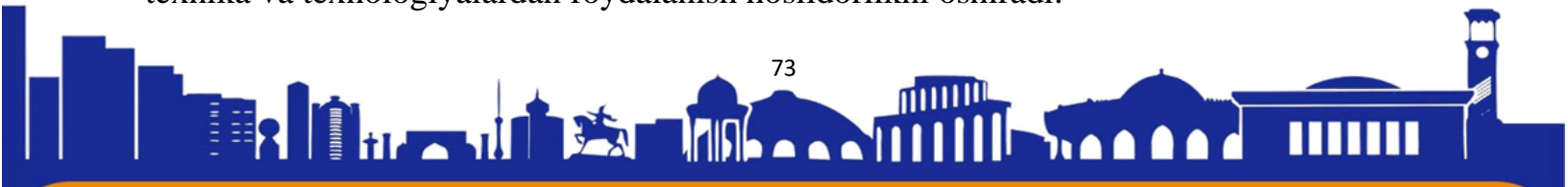
Pista yetishtirish uchun mos iqlimli va unumdor hududlar aniqlanib, zamonaviy agrotexnik usullar asosida yangi plantatsiyalar barpo etilishi lozim.

2. Seleksiya va koʻpaytirish texnologiyalari:

Yuqori hosilli, qurgʻoqchilikka chidamli pista navlarini yaratish va ularni koʻpaytirish ishlari olib borilishi zarur.

3. Agrotexnik tadbirlarni qoʻllash:

Suv tejavchi sugʻorish tizimlari (tomchilatib sugʻorish), organik oʻgʻitlar, zamonaviy texnika va texnologiyalardan foydalanish hosildorlikni oshiradi.

4. O‘rmon va pista zaxiralarini muhofaza qilish:

Tabiiy pista o‘svud hududlarini muhofaza qilish, ularni qonuniy ravishda himoya ostiga olish orqali mavjud zaxiralarni saqlab qolish mumkin.

5. Ilmiy-tadqiqot ishlarini kuchaytirish:

Pista yetishtirishda tuproq-iqlim sharoitiga mos texnologiyalar ishlab chiqish va ularni amaliyotga tatbiq etish muhim ahamiyatga ega.

6. Aholini jalb qilish va iqtisodiy rag‘batlantirish:

Fermer xo‘jaliklari, mahalliy aholi va tadbirkorlarni pista yetishtirishga jalb qilish orqali nafaqat zaxiralarni ko‘paytirish, balki yangi ish o‘rinlari yaratish ham mumkin.

Xulosa: Pista o‘simligi O‘zbekistonning tabiiy iqlim sharoitiga mos, iqtisodiy va ekologik jihatdan foydali hisoblangan qimmatli madaniy o‘simliklardan biridir. Mavjud zaxiralarning kamayib borayotgani, ularni muhofaza qilish va ko‘paytirishga doir masalalarni dolzarb qilib qo‘ymoqda. Pista plantatsiyalarini ko‘paytirish, agrotexnik tadbirlarni to‘g‘ri olib borish, seleksiya va ilmiy-tadqiqot ishlarini kuchaytirish orqali nafaqat bu o‘simlikning zaxiralari tiklanadi, balki qishloq xo‘jaligi mahsuldorligi ham oshadi. Shuningdek, pista yetishtirish aholining bandligini ta‘minlash, eksport salohiyatini oshirish va ekologik barqarorlikni saqlashda muhim rol o‘ynaydi. Shu boisdan, pista zaxiralarini ko‘paytirish bo‘yicha kompleks yondashuvlar asosida samarali chora-tadbirlarni amalga oshirish bugungi kunning ustuvor vazifalaridan biri bo‘lib qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Juraev, S. Sh. O‘simlikshunoslik asoslari. – Toshkent: O‘zbekiston, 2018.
2. Karimov, M. M. O‘rmon melioratsiyasi va ekologiyasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
3. Nazarov, A. A. Dorivor o‘simliklar va ularning xususiyatlari. – Samarqand: Zarafshon, 2019.
4. Qodirov, B. T. Agroekologiya asoslari. – Toshkent: Universitet, 2021.

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2024 SJIF 2024 = 5.073/Volume-3, Issue-6

5. Tursunov, Z. I. Pista yetishtirish texnologiyasi va agrotexnikasi. – Qarshi: Nasaf, 2022.
6. Akramova, D. R. O‘simliklar biologiyasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2017.
7. G‘afurov, M. X. Qishloq xo‘jaligida resurs tejovchi texnologiyalar. – Buxoro: Ilm ziyo, 2020.
8. Raxmatova, L. N. O‘zbekiston florasini va o‘simlik zaxiralari. – Toshkent: Fan, 2021.
9. FAO. Pistachio Production Manual. – Rome: Food and Agriculture Organization, 2016.
10. Ziyadullayev, N. T. Qurg‘oqchil hududlarda agrotexnologiyalar. – Nukus: Karakalpakstan, 2023.

